

สรุปรายงานการประชุมหารือของ AICHR ว่าด้วยการปฏิบัติตามข้อ ๒๒ ของปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน
ที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ

(AICHR Consultation on the Implementation of Article ๒๒ of the ASEAN Human Rights
Declaration on Freedom of Religion and Belief)

ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ เมือง Nusa Dua เกาะบาหลี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

๑. ความเป็นมา

การประชุมหารือของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights – AICHR) ว่าด้วยการปฏิบัติตามข้อ ๒๒ ของปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียนที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนา และความเชื่อ (Freedom of Religion and Believe - FoRB) เมื่อวันที่ ๑๑ - ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๒ ณ เมือง Nusa Dua เกาะบาหลี สาธารณรัฐอินโดนีเซีย จัดโดยผู้แทนอินโดนีเซียใน AICHR โดยความสนับสนุนของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the High Commissioner for Human Rights – OHCHR) การประชุมนี้ จัดขึ้นภายใต้โครงการตามประเด็นที่ AICHR ให้ความสำคัญในปี ๒๕๖๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในอาเซียน และหารือเกี่ยวกับรูปแบบในการจัดทำข้อเสนอแนะการปฏิบัติตามข้อ ๒๒ ของปฏิญญาสิทธิมนุษยชนอาเซียน (ASEAN Human Rights Declaration - AHRD) ซึ่งมีสาระสำคัญว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา และการขาดการอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในรูปแบบต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของศาสนา และความเชื่อจะต้องถูกกำจัด” โดยเป้าหมายอันสูงสุดเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการยกระดับสันติภาพและความสมานฉันท์ของอาเซียน ซึ่งเป็นประชาคมที่มีความหลากหลายในเรื่องศาสนาและความเชื่อ

๒. ผู้เข้าร่วมการประชุม

การประชุมหารือครั้งนี้ มีวิทยากร และผู้เข้าร่วมการประชุม รวมประมาณ ๘๐ คน ประกอบด้วย

๒.๑ ผู้แทนสมาชิกอาเซียนใน AICHR ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เวียดนาม และไทย และผู้แทนคณะกรรมการอาเซียนเพื่อคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิสตรีและเด็ก (ASEAN Commission on Promotion and Protection on the Rights of Women and Child – ACWC) ของอินโดนีเซีย ผู้แทนที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของอาเซียน (ASEAN Senior Officials' Meeting – SOM) ว่าด้วยกฎหมาย การศึกษา อาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด และข้อมูลข่าวสาร ผู้แทนคณะกรรมการสตรีของอาเซียน สมัชชารัฐสภาอาเซียน และสำนักงานเลขาธิการอาเซียน

๒.๒ ผู้แทนสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่เป็นสมาชิกของกรอบความร่วมมือระหว่างสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South East Asia National Human Rights Institutions Forum – SEANF) ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของฟิลิปปินส์ ผู้ตรวจการแผ่นดินของอินโดนีเซีย และผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ ๒ คน ได้แก่ นางสาวณิษภัทร สิทธิดำรงค์ สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และนางสาวประทุมพร ชัยรัตน์ สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๒.๓ ผู้แทนภาคีรัฐบาลของอินโดนีเซีย ได้แก่ ผู้แทนกระทรวงการศาสนา ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกระทรวงการกฎหมายและสิทธิมนุษยชน และคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี

๒.๔ ผู้แทนองค์กรภาคประชาชน องค์กรด้านการยุติธรรม และสมาคมนักหนังสือพิมพ์ เช่น ผู้แทนภาคประชาสังคมด้านสิทธิมนุษยชนของอินโดนีเซีย เมียนมา มาเลเซีย ผู้แทนภาคประชาสังคมที่เป็นกลุ่มเยาวชนของอินโดนีเซีย และผู้แทนสหภาพแรงงานของมาเลเซีย เป็นต้น

๒.๕ ผู้แทนภาควิชาการ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ เป็นต้น

๓. สาระสำคัญของการประชุม

การประชุมแบ่งเป็น ๒ ช่วง กล่าวคือ ช่วง ๒ วันแรก จะเป็นการอภิปรายตามหัวข้อต่างๆ รวม ๘ หัวข้อที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ โดยในการประชุมหารือมีวิทยากรที่ทำงานเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ มาร่วมแลกเปลี่ยน และถ่ายทอดประสบการณ์ รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อให้ AICHR นำไปพิจารณาพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะต่อไป ส่วนช่วงวันที่ ๓ จะเป็นการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๖๒

๓.๑ การทำความเข้าใจในการอบกฏหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในภูมิภาค

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) ดร. Cole Durham อาจารย์ภาควิชากฎหมายและศาสนาจากมหาวิทยาลัย Brigham Young University ประเทศสหรัฐอเมริกา

(๒) นาย Rafendi Djamin อดีตผู้แทนอินโดนีเซียใน AICHR (พ.ศ.๒๕๕๒ – ๒๕๕๘)

หัวข้อนี้เป็นการทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อที่เป็นที่ยอมรับ และได้รับการคุ้มครองภายใต้กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายภายในภูมิภาค รวมถึงพันธกรณีของรัฐในการคุ้มครองเสรีภาพ และแนวคิดตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๒ ของ AHRD ในเรื่องสิทธิแห่งเสรีภาพในความคิด มโนธรรม ความเชื่อ ความไม่อดกลั้น การเลือกปฏิบัติ การยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังอันเนื่องมาจากศาสนาหรือความเชื่อ และการอภิปรายถึงข้อขัดแย้งในหัวข้อแห่งสหประชาชาติข้อที่ ๑๖/๑๘ เรื่องความไม่อดกลั้น ทัศนคติเชิงลบ การตีตรา การเลือกปฏิบัติ การยั่วยุให้เกิดความรุนแรง และความรุนแรงต่อบุคคลอันเนื่องมาจากศาสนาหรือความเชื่อ

ดร. Cole กล่าวว่าปัญหาที่สำคัญคือ ข้อจำกัดทางศาสนามีความเชื่อมโยงกับข้อจำกัดทางการเมือง ข้อจำกัดทางการเมือง เช่นใน อินเดีย จีน ปัญหาข้อจำกัดมาก มีหลักฐานเชิงประจักษ์จากงานวิจัยว่า ข้อจำกัดทางความเชื่อและศาสนา นำไปสู่ความรุนแรง ยิ่งจำกัดมาก ยิ่งมีความรุนแรงมาก การมีเสรีภาพทางศาสนาและความเชื่ออย่างสูง เป็นต้นเหตุนำไปสู่ความรุนแรงที่มากในนามของศาสนา ซึ่งทางแก้ของปัญหาความแตกต่าง คือ การเคารพสิทธิของกันและกัน สร้างเกราะป้องกันในแนวคิด มีค่านิยมระหว่างกัน เสรีภาพทางความเชื่อและศาสนา คือ พื้นฐานของสันติภาพในสังคม โดยสามารถสร้างเกราะคุ้มกันให้กับทุกคนที่มีความเชื่ออย่างลึกซึ้ง ให้มีความผ่อนคลาย และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ บรรทัดฐานทางสังคม เรื่อง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นแนวคิดร่วมที่ต้องเป็นพื้นฐานสำคัญของคนในสังคม

นาย Rafendi ได้นำเสนอมุมมองของอาเซียนว่าด้วยเสรีภาพทางความเชื่อและการนับถือศาสนา ปัญหาหรือข้อจำกัดในทางปฏิบัติของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AHRD) โดยได้กล่าวถึงความเป็นมาในการร่างปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Declaration on Human Rights – AHRD) ว่าเป็น

เอกสารทางการเมืองของอาเซียนที่ไม่มีข้อผูกพันตามกฎหมาย ที่แสดงเจตนารมณ์ของอาเซียนในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของอาเซียนที่มีความแตกต่างในด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม โดยเนื้อหาของปฏิญญาอิงตามมาตรฐานสากล และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) โดยในเรื่องเสรีภาพทางความเชื่อและการนับถือศาสนาในข้อที่ ๒๒ ของ AHRD นั้นสอดคล้องกับข้อที่ ๑๘ ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration on Human Rights - UDHR)^๑ และข้อ ๑๘ วรรค ๓ ของกติการะหว่างประเทศว่าสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil Rights and Political Rights - ICCPR)^๒ ข้อที่ ๑๐ ของ AHRD หมวดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองกำหนดว่า เสรีภาพทางความเชื่อและการนับถือศาสนาจัดเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐสมาชิกอาเซียนต้องยืนยันสิทธิให้แก่ประชาชน

AHRD ข้อที่ ๒๒ กำหนดว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา และการขาดการอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในรูปแบบต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของศาสนา และความเชื่อจะต้องถูกจำกัด” ซึ่งหากแยกองค์ประกอบของข้อนี้มี ๓ ส่วน ได้แก่

(๑) เสรีภาพทางความคิด

(๒) การขาดการอดทนอดกลั้น และการเลือกปฏิบัติ

(๓) การยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในทุกรูปแบบ

ซึ่งในการปฏิบัติตามข้อ ๒๒ นั้น ต้องมีความสมดุลระหว่างสิทธิกับหน้าที่ของปัจเจกบุคคลตามข้อ ๖ ของ AHRD ด้วย นอกจากนี้ ข้อมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติข้อที่ ๑๖/๑๘ เรื่องความไม่อดกลั้น ทัศนคติเชิงลบ การตีตรา การเลือกปฏิบัติ การยั่วยุให้เกิดความรุนแรง และความรุนแรงต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจากศาสนาหรือความเชื่อ

นาย Rafendi กล่าวว่าข้อท้าทายในการปฏิบัติตาม AHRD ข้อที่ ๒๒ ของ AICHR ในขณะนี้คือการไม่มีแนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทางความเชื่อฯ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นในการทำทำความเข้าใจ AHRD ข้อที่ ๒๒ อย่างละเอียด และถ่ายทอดผ่านการมีแนวปฏิบัติสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน ภาคประชาสังคม และรวมถึงภาคส่วนอื่นๆในการนำไปปฏิบัติภายในประเทศของตน โดยให้มีกลไกในการทบทวน และติดตามการปฏิบัติด้วย

๓.๒ บริบททั้งด้านสังคม บริบทของกฎหมาย และสถานการณ์ของเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) นาย Ahmad Suaedy ผู้ตรวจการแผ่นดินของอินโดนีเซีย

(๒) ดร. Nguyen Dinh Thang ผู้แทนเครือข่ายสมัชชารัฐสภาอาเซียน จากเวียดนาม

¹ UDHR Article 18 paragraph 1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience, and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in teaching, practice, worship, and observance.

² ICCPR Article 18 paragraph 3. Freedom to manifest one's religion or beliefs may be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary to protect public safety, order, health, or morals or the fundamental rights and freedoms of others.

(๓) นาย Muhammad Hafiz Executive ผู้แทนองค์กร Human Rights Working Group ของอินโดนีเซีย

(๔) นาย Amir ABD Hadi ผู้แทนองค์กร SUARAM

หัวข้อนี้เป็นการอภิปรายเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ของ FoRB ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ การรับรองในกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายในประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และทราบความเชื่อมโยงระหว่าง FoRB กับการปฏิบัติ ซึ่งโดยภาพรวมพบว่าประเทศในอาเซียนส่วนใหญ่ได้รับการรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อไว้ในรัฐธรรมนูญ และมีกฎหมายในลำดับรอง เช่น พระราชบัญญัติเพิ่มเติมอีกชั้นหนึ่ง และได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เช่น ICCPR และ ICESCR อย่างไรก็ดี ยังคงพบปัญหาในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นปัจจัยมาจากสังคมและวัฒนธรรม ที่ส่งผลให้เกิดการจำกัดในเสรีภาพของการนับถือศาสนาและความเชื่อ ซึ่งผู้อภิปรายให้ข้อมูลที่มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

นาย Ahmad ได้สรุปปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในอินโดนีเซียว่า มีปัญหาในเชิงของกฎหมายที่ไม่มีการสอดประสานกันระหว่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง บางส่วนขัดกับรัฐธรรมนูญ แต่กลับยังมีผลบังคับใช้จนถึงปัจจุบัน และมีการออกกฎหมายจำนวนมากหลังจากรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ไม่มีความพยายามที่จะแก้ไขกฎหมายเก่าในการตอบสนองความต้องการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับศาสนาของชนกลุ่มน้อยและสิทธิของความเชื่อมีการออกกฎข้อบังคับใหม่ในการจำกัดชนกลุ่มน้อยทางความเชื่อ เช่น อามาติยาห์ ซึ่งยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งที่ประธานาธิบดีมีอำนาจในการเพิกถอนข้อบังคับได้ตลอดเวลา ซึ่งกฎนี้ถูกใช้เพื่อข่มขู่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติโดยไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม นาย Ahmad เห็นว่าในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีมากขึ้น แม้จะไม่ชัดเจนมากนัก เช่นในเรื่องของความเชื่อในท้องถิ่นโดยมีตัวอย่างศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดความเสมอภาคระหว่างศาสนาและความเชื่อในปี ๒๕๖๐ ซึ่งยกเลิกการเลือกปฏิบัติที่มีอยู่ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกปฏิบัติฉบับที่ ๒ แต่กฎหมาย (และข้อบังคับอื่น ๆ) ไม่ได้รับการแก้ไข ดังนั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติจึงมีความท้าทายมากมาย ทั้งนี้ ผู้อภิปรายเห็นว่าประเทศในอาเซียนส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในการปฏิบัติ อาเซียนจำเป็นต้องมีการติดตามเป็นพิเศษเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการปฏิบัติตามความเชื่อที่ตกลงร่วมกันในประเทศสมาชิก ซึ่ง AICHR ควรจะต้องเริ่มต้นในการวิจารณ์เสรีภาพในการนับถือศาสนาและศรัทธาในการพัฒนาประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างจริงจังต่อไป

ดร. Nguyen กล่าวว่า มาตรา ๒๔ แห่งรัฐธรรมนูญของเวียดนาม รับรองว่าทุกคนจะได้รับเสรีภาพในความเชื่อและศาสนา โดยรัฐเคารพและปกป้องเสรีภาพในความเชื่อและศาสนา แต่ในปัจจุบันกฎหมายฉบับใหม่ที่ว่าด้วยความเชื่อและศาสนาฉบับซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๖๐ กลับมีข้อบกพร่องซึ่งผู้อภิปรายมีความเห็นว่า มีบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องตามที่ไม่สอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อที่ ๑๘^๓ ที่กำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและมีเสรีภาพในการแสดงออก และกลับพบปัญหาและข้อจำกัดอื่นหลายประการที่สำคัญ อาทิ มีการให้คำนิยามของคำ

³ Article 18: 1. Everyone shall have the right to freedom of thought, conscience, and religion. This right shall include freedom to have or to adopt a religion or belief of his choice, and freedom, either individually or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in worship, observance, practice and teaching.

ที่เบี่ยงเบนจากมาตรฐานสากลอย่างมาก เช่น คำว่าความเชื่อตาม ICCPR ข้อ ๑๘ ในกฎหมายฉบับใหม่นี้นิยามว่าเป็นความเชื่อในวิญญาณ (spiritual believe) หรือ ศรัทธาของบุคคล (person's faith) และยังมีคำอื่น ๆ อีกหลายคำ นอกจากนี้ ในกฎหมายฉบับใหม่นี้ยังมีการกำหนดข้อจำกัดในการรวมตัวของผู้ที่มีความเชื่อ เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายความมั่นคงของชาติและความสามัคคีของชาติ โดยมีข้อกำหนดให้มีการลงทะเบียนก่อนการปฏิบัติศาสนกิจ ปัญหาสำคัญที่อยู่ภายใต้การออกกฎหมายนี้ คือ การที่รัฐใช้องค์กรทางศาสนาที่รัฐบาลสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการปราบปรามศาสนานอกรัฐ เกิดความรุนแรง เช่น การปราบปรามผู้นับถือลัทธิเกาได๋ ทั้งนี้ ผู้อภิปรายเห็นว่าเวียดนามควรให้การรับรองเข้าเป็นภาคี ICCPR

นาย Muhammad ได้นำเสนอภาพรวมข้อเสนอแนะจากกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประเทศ (Universal Periodic Review – UPR) ในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของประเทศต่าง ๆ ในอาเซียนว่า ประเทศที่ได้รับข้อเสนอแนะเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อจากกระบวนการ UPR มากที่สุด ๕ อันดับ ได้แก่ พม่า ปากีสถาน อินโดนีเซีย อิหร่าน อิสราเอล ซึ่งในแต่ละประเทศได้รับข้อเสนอแนะที่สำคัญ ดังนี้

๑) ฟิลิปปินส์ - การให้มีมาตรการในการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกศาสนาและเสรีภาพการเพิ่มความพยายามเป็นสองเท่าในการปกป้องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความเชื่อและเพื่อส่งเสริมเสรีภาพสื่อและสิทธิของนักข่าว การบูรณาการผู้หญิงพื้นเมืองและมุสลิมในทางการเมืองและเชิงสาธารณะ

๒) อินโดนีเซีย

- ดำเนินการต่อเพื่อต่อสู้กับการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบและเคารพสิทธิของชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ดำเนินมาตรการเพื่อปกป้องสมาชิกของกลุ่มศาสนา ได้แก่ Ahmadis, Bahais, Christians และ Shias จากการคุกคามและการใช้ความรุนแรง

- การทบทวนกฎหมายและนโยบายที่มีอยู่และยกเลิกหรือแก้ไขหากจำเป็นเพื่อให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับสิทธิในเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือความเชื่อซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายในปัจจุบันที่บังคับให้จำกัดเสรีภาพในการนับถือศาสนา

- ดำเนินการทางกฎหมายและดำเนินคดีกับความเกลียดชังและการใช้ความรุนแรงอย่างมีประสิทธิภาพต่อชนกลุ่มน้อยทางศาสนาทั้งหมด

๓) มาเลเซีย

- ให้ถอนข้อสงวนทั้งหมดของ CEDAW และยกเลิกกฎหมายการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติหรือศาสนาของพวกเขา

- ดำเนินการต่อเพื่อเสริมสร้างความเคารพซึ่งกันและกันและความอดทนและวัฒนธรรมที่แตกต่างระหว่างศาสนาและรักษาสังคมส่วนใหญ่ สานต่อความพยายามและมีส่วนร่วมในบทสนทนาที่มีโครงสร้างซึ่งรวมถึงชนกลุ่มน้อยทางศาสนา เพื่อต่อสู้กับการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบโดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติทางศาสนาและการปกป้องชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ปรับปรุงกรอบกฎหมายของมาเลเซียเพื่อให้แน่ใจว่ามีอิสระในการนับถือศาสนาหรือความเชื่อสำหรับทุกคน

๔) สิงคโปร์

- พยายามต่อไปเพื่อเพิ่มความอดทนทางศาสนาและรักษาความสงบสุขอยู่ร่วมกัน เพื่อสานต่อความพยายามในด้านการศึกษาความรู้และสุขภาพของประชาชนและบรรลุความอดทนทางศาสนาและการทำงานร่วมกันทางสังคม

- ดำเนินการตามนโยบายที่ประสบความสำเร็จในการสร้างความมั่นใจให้เกิดความสามัคคีระหว่างชาวต่างชาติและศาสนาในสิงคโปร์ ดำเนินความพยายามในทุกระดับ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความสามัคคีทางเชื้อชาติและศาสนา

- ใช้ความพยายามเพิ่มเติมในการรักษาความสามัคคีระหว่างเชื้อชาติและศาสนาในประเทศและแบ่งปันประสบการณ์เชิงบวกและแนวปฏิบัติที่ดีที่ติดกับประเทศอื่น ๆ เกี่ยวกับความอดทนต่อเชื้อชาติและศาสนา

๕) ไทย

- จัดการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ ด้วยเหตุแห่งพื้นฐานทางความเชื่อ ศาสนา หรือความมั่นคงของชาติ

- เพิ่มความพยายามในการส่งเสริมนโยบายในด้านการป้องกัน การลงโทษ และการขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อสตรี รวมถึงมาตรการที่มุ่งส่งเสริมสิทธิสตรี โดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งศาสนา เชื้อชาติ อัตลักษณ์ทางเพศ หรือเงื่อนไขสังคม

๖) บรูไน

- แก้ไขประมวลกฎหมายอาญาปี ๒๕๕๖ เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและการแสดงออก

- สร้างความมั่นใจในหลักการของความเสมอภาคต่อกฎหมายและเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองทุกคน

- อนุญาตให้สมาชิกของกลุ่มศาสนาทุกคนปฏิบัติตามความเชื่อของตนได้อย่างอิสระและอนุญาตให้สมาชิกชนกลุ่มน้อยทางศาสนาอื่น ๆ นำเข้าพระคัมภีร์สร้างความเลื่อมใสใหม่ สร้างสถานที่นมัสการใหม่ และสอนผู้ศรัทธาตามสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา

- แบ่งปันประสบการณ์เชิงบวกและแนวปฏิบัติที่ดีที่ติดกับประเทศอื่น ๆ เกี่ยวกับความอดทนทางชาติพันธุ์และศาสนาในบรูไนดารุสซาลาม

๗) เวียดนาม

- ปรับกรอบการกำกับดูแลและกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนสากลเพื่อรับประกันเสรีภาพในการนับถือศาสนา กระตุ้นให้เวียดนามปรับปรุงเงื่อนไขการนมัสการให้ดีขึ้นต่อไป ใช้มาตรการเพิ่มเติมเพื่อรับประกันเสรีภาพในการนับถือศาสนาที่ดีขึ้น

- ลดอุปสรรคด้านการบริหาร และข้อกำหนดการลงทะเบียนที่ใช้กับกิจกรรมทางศาสนาที่สูง
- การทบทวนกฎหมายและข้อกำหนดในทุกระดับที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนับถือศาสนา
- อนุญาตให้บุคคลพูดออกมาในระบบการเมืองและปล่อยตัวนักโทษทางความเชื่อทั้งหมด
- ยอมรับคริสตจักรศาสนาพุทธของเวียดนามและอนุญาตให้ทำงานได้อย่างอิสระ และอนุญาตให้มีความเชื่อของลัทธิเฮาเฮา และเกาไต่

๘) ลาว

- ปกป้องสิทธิของบุคคลในการมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา และใช้มาตรการที่เพียงพอเพื่อป้องกัน FoRB ผ่านการใช้มาตรการต่าง ๆ รวมถึงการออกกฎหมาย

- ปฏิบัติตามคำแนะนำทั้งหมดของผู้ทำรายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาเพื่อปกป้องประชาชนทุกคนจากการเลือกปฏิบัติเนื่องจากความเชื่อทางศาสนาของพวกเขา

- การคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่เป็นของศาสนาและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ

๙) เมียนมา

- รับรองว่าสิทธิสตรีและชนกลุ่มน้อยจะไม่ถูกทำลายอันเป็นผลมาจากกฎหมายคุ้มครองเผ่าพันธุ์และศาสนาที่เพิ่งประกาศใช้
- สร้างความมั่นใจว่ามีการสอบสวน ดำเนินคดี กรณีความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และศาสนาอย่างเป็นอิสระ
- เผยแพร่วัฒนธรรมของสิทธิมนุษยชนและเสริมสร้างความอดทนทางศาสนาและศรัทธา กระชับความพยายามในการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างชาติพันธุ์ ความเชื่อ และชุมชน และความสามัคคี ป้องกันการทำลายสถานที่สักการะและสุสาน

๑๐) กัมพูชา – เป็นประเทศเดียวที่ไม่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ FoRB

นาย Amir กล่าวถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในบริบทของมาเลเซีย มีใจความโดยสรุปว่า ในมาเลเซียเรื่องนี้เป็นปัญหาที่สำคัญ เนื่องจากเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติและศาสนา ในขณะที่ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และแม้จะมีกฎหมายรับรองว่า คนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายและมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่ากัน แต่มีปัญหาที่เกิดขึ้นในบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับศาสนา อาทิ

คำจำกัดความของ 'เสรีภาพในการนับถือศาสนา' ในข้อ ๑๑ (๔) ของรัฐธรรมนูญกำหนดข้อจำกัดด้านสิทธิในการเผยแพร่หลักคำสอนหรือความเชื่อทางศาสนา ซึ่งสร้างความตึงเครียดระหว่างการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิของชุมชนทางศาสนา นอกจากนี้ ข้อ ๕ ระบุว่า “บุคคลใดที่เผยแพร่หลักคำสอนทางศาสนาหรือความเชื่ออื่นนอกเหนือจากหลักคำสอนหรือความเชื่อทางศาสนาของศาสนาอิสลามในหมู่ผู้นับถือศาสนาอิสลามจะต้องมีความผิดและจะต้องระวางโทษปรับ” อีกทั้ง คำจำกัดความภาษามลายูในมาตรา ๑๖๐ ของรัฐธรรมนูญนิยามคำว่า “คนมลายู” ว่า “คือ คนที่นับถือศาสนาของศาสนาอิสลามพูดภาษามลายู (และ) สอดคล้องกับธรรมเนียมมลายู” ซึ่งสิ่งนี้แสดงถึงปัญหาที่มีป้อนเกิดมาจากกฎหมายทั้งสิ้น เป็นต้น

ปรากฏการณ์ของปัญหาที่สะท้อนในประเทศมาเลเซีย การเลือกปฏิบัติชนกลุ่มน้อยทางศาสนา เช่น การที่รัฐโดยกรมศาสนาอิสลามจับกุม ชาวมุสลิม Shi เมื่อมีการชุมนุมทางศาสนา การปราบปรามลัทธิอามาติยาห์(Ahmadiyyah) เพราะมองว่าเป็นคนนอกศาสนา หรือเรียกว่า “kafir” (คนนอก) และห้ามหนังสือเล่มที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ มาเลเซียยังได้กำหนดเงื่อนไขในการใช้คำบางคำในสิ่งพิมพ์และการปฏิบัติ ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัด ในการใช้เสรีภาพทางศาสนา เช่นในปี ๑๔๔๖ มีคำสั่งจากรัฐบาลที่ห้ามมิให้ใช้คำว่า “อัลเลาะห์” “คาบาห์” “โซลาห์” และ “Baitullah” ในสิ่งพิมพ์ทางศาสนาที่ไม่ใช่อิสลามบนพื้นฐานที่ว่า โดยอ้างปัญหาด้านความมั่นคง ซึ่งคำสั่งนี้ออกแม้ว่าการใช้คำว่า “อัลเลาะห์” ไม่ได้เป็นเพียงการอ้างอิงในศาสนาอิสลามเพื่อพระเจ้า แต่ยังเป็นคำเดียวที่ใช้ในภาษามลายูเพื่ออ้างถึง “พระเจ้า” และมีมานานแล้ว ใช้โดยผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมในภูมิภาครวมถึงในอินโดนีเซีย คำสั่งนี้ถูกท้าทายในศาลเนื่องจากละเมิดเสรีภาพในการนับถือศาสนาและเสรีภาพในการแสดงออก แต่ความท้าทายเหล่านี้ไม่ประสบความสำเร็จ โดยนาย Amir เสนอทางออกว่า ทุกคนควรทำความเข้าใจในความแตกต่าง และเดินในทิศทางที่เป็นสายกลางเพื่อรักษาความสมานฉันท์ในสังคม

๓.๓ การคุ้มครองกลุ่มคนเปราะบางและชนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของเด็ก สตรี ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ผู้แสวงหาที่พักพิง แรงงานข้ามชาติ และชนกลุ่มน้อยต่างๆ

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) นาย Eugene Yapp ผู้แทนองค์กร Gabungan Bertindak ของมาเลเซีย

(๒) นาย Riri Khariroh กรรมการต่อต้านความรุนแรงต่อสตรีแห่งชาติของอินโดนีเซีย

(๓) นาย U Myo Win ผู้แทนมูลนิธิยิ้ม (Smile Foundation) จากเมียนมา

นาย Eugene กล่าวถึงบริบทของปัญหาที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ ดังนี้

๑. การเกิดความรุนแรงสุดขีดจากวาทะสร้างความเกลียดชัง

พฤติกรรมที่สามารถปลุกระดมและขยายความเกลียดชังหรือมีส่วนร่วมในความเกลียดชังแบบถาวรหรือแยกแยะและทำคดีทางศีลธรรมสำหรับความรุนแรงและความเชื่อที่แสดงความเกลียดชังเป็นปฏิกิริยา (supremacist) นั้นมุ่งเป้าไปที่กลุ่มภายนอกที่ถูกมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความอยู่ดีมีชีวิตรอดหรือความสำเร็จของกลุ่ม และสาเหตุเหล่านั้นหรือมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลชุมชนหรือสังคมในวงกว้าง

๒. ความสอดคล้องของรัฐต่อเสรีภาพทางศาสนา จากรายงานของ Pew Research Center รายงานประจำปีครั้งที่ ๑๐ ปี ๒๐๑๙ พบว่าข้อจำกัดของรัฐบาลเกี่ยวกับศาสนาได้เพิ่มขึ้นทั่วโลกระหว่างปี ๒๕๕๐ ถึง ๒๕๖๐ - (๑) ความลำเอียงของกลุ่มศาสนา (๒) กฎหมายและนโยบายทั่วไปที่ จำกัด เสรีภาพทางศาสนา (๓) การล่วงละเมิดกลุ่มศาสนา (๔) ข้อจำกัดเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา การต่อสู้ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับศาสนานั้นเพิ่มขึ้นในแง่ของการคุกคามโดยบุคคลและกลุ่มสังคมความรุนแรงทางศาสนาโดยกลุ่มที่จัดขึ้น

๓. การสูญหายของอัตลักษณ์ทางศาสนา มีความเสี่ยงที่คนที่ยึดมั่นและกลุ่มชนกลุ่มน้อยต้องเผชิญกับการล้างบาปอย่างไร้จริยธรรมและไร้ศีลธรรมสิ่งนี้ทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ทางศาสนาในแง่ของการเชื่อมโยงทางสังคม - วัฒนธรรมซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและความเกลียดชัง

๔. การสร้างปัญหาของชนกลุ่มน้อย มีคนที่เปราะบางมากมายและกลุ่มชนกลุ่มน้อยที่ไม่เหมาะสมกับการจำแนกประเภทชนกลุ่มน้อย วิธีการที่ครอบคลุมมากขึ้นคือการมองว่าการละเมิดเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อส่งผลกระทบต่อทุกคน

ข้อเสนอแนะ คือ การก้าวไปข้างหน้าด้วยการทำความเข้าใจแบบองค์รวมและวิธีการเพื่อเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ มีการปรึกษาหารือเพื่อรักษาสันติภาพและความปรองดองในสังคม รัฐบาลของแต่ละประเทศสมาชิกจะต้องทำให้แน่ใจว่าการบรรลุเป้าหมายของเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของประชาชน และความพยายามที่จะกำจัดการเลือกปฏิบัติและการข่มขู่ของความเกลียดชังทุกรูปแบบ ศาสนาและความเชื่อเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับกลุ่มศาสนาบุคคลและชุมชน

นาย Riri Khariroh กล่าวว่าถึงความท้าทายของปัญหาข้อจำกัดของเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของอินโดนีเซียว่าเกิดมาจากความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม โดยสำหรับกรณีของอินโดนีเซียนั้น เห็นว่ารัฐต้องมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อชนกลุ่มน้อยทางศาสนา โดยต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มแข็งต่อกลุ่มที่คุกคามการใช้ความรุนแรง หรือกระทำความผิดกฎหมายต่อกลุ่มอื่นหรือชนกลุ่มน้อยทางเพศ นอกจากนี้ ต้องคุ้มครองบุคคลให้เข้าถึงความยุติธรรม โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง และกลุ่มหลากหลายทางเพศ เนื่องจากที่ผ่านมาเกิดปัญหาที่ส่งผลให้พวกเขาต้องแสวงหาการปกป้องตนเองอย่างอิสระ เพราะไม่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ในตอนท้าย นาย Riri Khariroh มีข้อเสนอต่อ AICHR ที่สำคัญ อาทิ การถ่ายทอดสาระสำคัญของสิทธิมนุษยชนเป็นภาษาท้องถิ่น การใช้ภาษาของสิทธิตามรัฐธรรมนูญแทนสิทธิมนุษยชน การจัดทำเอกสารการปฏิบัติเรื่องการเลือกปฏิบัติและความรุนแรงต่อสตรีในกลุ่มชนกลุ่มน้อย การมีส่วนร่วมกับผู้นำศาสนาเพื่อฟังเสียงของผู้ถูกกดขี่ การใช้เวทีระหว่างประเทศเพื่อผลักดันความรับผิดชอบของรัฐในการปกป้องชนกลุ่มน้อยทางศาสนาและทางเพศ เช่น การจัดทำรายงาน UPR และการดำเนินการผ่านกลไกอนุสัญญาต่างๆ เช่น CEDAW

นาย U Myo Win กล่าวว่าถึงขีดจำกัดของเสรีภาพในการนับถือศาสนาในภูมิภาคนี้ว่า มีการบังคับใช้กฎหมายที่อ่อนแอ มุมมองของรัฐบาลที่อ่อนแอ ทั้งในด้านการขาดยุทธศาสตร์ระดับชาติที่ครอบคลุม การมีทัศนคติเชิงลบต่อผู้โยกย้ายถิ่นฐาน และชนกลุ่มน้อย โดยนาย U Myo Win เสนอทางออกว่า ควรต้องเร่งสร้างความตระหนักในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ การทำงานกับรัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในเรื่องนี้ให้มากขึ้นและเข้มแข็ง การใช้สื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจทางศาสนาที่ถูกต้อง และการทำให้ระบบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็งอย่างแท้จริง

๓.๔ โอกาสและความสำคัญในการส่งเสริม และคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับแผนงานประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน พ.ศ. ๒๕๖๘ (ค.ศ. ๒๐๒๕)

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) Ms. Yuyum Fhahni Paryani ผู้แทนอินโดนีเซียใน ACWC ด้านสิทธิเด็ก

(๒) Ms Yuyun Wahyuningrum ผู้แทนอินโดนีเซียใน AICHR

หัวข้อนี้เป็นการอภิปรายเพื่อให้เห็นถึงถึงโอกาส และความสำคัญของการคุ้มครอง FoRB ในอาเซียน การรับรอง FoRB ในเอกสารอาเซียน และการคุ้มครองและส่งเสริม FoRB ในอาเซียน

นางสาว Yuyum กล่าวว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็ก (Best Interest of The Child) คือสาระสำคัญที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งระบุไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of The Child) เด็ก จัดเป็นบุคคลกลุ่มเปราะบางที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ ดูแลเป็นพิเศษในสถานการณ์ต่างๆ เช่น เด็กในบริบทของการเกิดภัยพิบัติ ซึ่งอินโดนีเซียประสบปัญหาบ่อยครั้ง เช่น ที่จังหวัดอาเจะห์ การเคลื่อนย้ายเด็กออกนอกพื้นที่มาตรการต่างๆ ต้องให้แน่ใจว่าเด็กจะได้รับความปลอดภัย มีการให้ความช่วยเหลือที่จำเป็น การข้ามเขตแดนประเทศของเด็กเพื่อไปอยู่กับผู้อื่นที่ไม่ใช่ครอบครัวของตนควรเป็นมาตรการสุดท้ายจนกว่าจะแน่ใจว่าได้พิจารณาอย่างรอบคอบถึงประโยชน์อันสูงสุดของเด็กแล้ว นอกจากนี้ เด็กในบริบทที่เป็นชนกลุ่มน้อย อินโดนีเซียได้มีการออกกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับเด็กกลุ่มนี้ด้วย มีการออกบัตรประจำตัวประชาชนให้ แต่ไม่สามารถเข้าโรงเรียนได้ ไม่มีสวัสดิการ อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็พยายามปรับปรุงในเรื่องนี้ ส่วนในด้านของเสรีภาพในการนับถือศาสนาในบริบทของอินโดนีเซียนั้น มีกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเด็กในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ เด็กทุกคนมีสิทธิในการแสดงความเคารพในศาสนา เด็กต้องนับถือศาสนาตามบิดามารดา ไม่ต้องมีความรับผิดชอบในการเลือกศาสนา ซึ่งตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ ๑๔ ระบุว่า รัฐเคารพหน้าที่ของบิดามารดาในการเป็นผู้ชี้แนะเด็กตามกฎหมาย ให้เด็กไม่ต้องมีการตัดสินใจเลือกศาสนา แต่เด็กและคนหนุ่มสาวมีอิสระที่จะนับถือศาสนาใด ๆ หรือไม่มีเลย แต่ก็ยังมีช่องว่างและข้อท้าทายที่เกิดขึ้น คือ เด็กหรือเยาวชนมักเป็นเหยื่อของความรุนแรงทางศาสนาและความเชื่อ เด็กถูกใช้เป็นเครื่องมือทางศาสนา ในบางพื้นที่ไม่อนุญาตให้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนในศาสนาอื่น บางโรงเรียนมีการเหยียดศาสนากันอย่างรุนแรง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยตรง อย่างไรก็ตาม นางสาว Yuyum ก็ได้แสดงความเห็นชื่นชมประเทศไทยว่า มีตัวอย่างที่ดีในการคุ้มครองเด็กที่เป็นผู้ลี้ภัย ที่มีการส่งเสริมให้มีการเรียน และมีการบวชเรียนตามศาสนาได้ด้วย มีการสอนให้ยอมรับและมีความอดกลั้นในความแตกต่างระหว่างศาสนา (Religion Tolerance) ทั้งนี้ นางสาว Yuyum จะผลักดันประเด็นสิทธิของเด็กในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในเวทีอื่น ๆ ต่อไป

นางสาว Yuyun กล่าวว่า ข้อท้าทายเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ การไม่มีหน่วยงานใดในอาเซียนที่ดูแลประเด็นนี้โดยตรง และที่ผ่านมาประเทศสมาชิกอาเซียนไม่ได้หารือถึงปัญหานี้กันอย่างจริงจัง เพราะเป็นประเด็นอ่อนไหวจึงทำให้มีข้อจำกัดในการพูดถึงซึ่งนางสาว Yuyun เห็นว่าเรื่องนี้ควรเป็นวาระสำคัญของอาเซียนต่อไป เนื่องจากในภูมิภาคนี้มีความหลากหลายปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุที่เป็นรากลึกของความรุนแรงในภูมิภาคนี้ ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนมาตราที่ ข้อที่ ๒๒ กำหนดว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา และการขาดการอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในรูปแบบต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของศาสนา และความเชื่อจะต้องถูกจำกัด” ซึ่งหมายความว่า การมีเสรีภาพทางความคิด การมีสิทธิที่จะคิดและเชื่อ การขาดการอดทนอดกลั้น และการเลือกปฏิบัติ ทั้งโดยพฤตินัยและโดยนิตินัย ทั้งทางตรงและทางอ้อม การยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในทุกรูปแบบ วาจาสร้างความเกลียดชังบนพื้นฐานของศาสนาและความเชื่อ เป็นสิ่งที่ต้องห้าม

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของความร่วมมือในภูมิภาคนี้ ได้สร้างโอกาสในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของอาเซียนผ่านกรอบ ดังนี้

(๑) ปฏิญญาอาเซียน ในเรื่องการป้องกันวัฒนธรรมเพื่อความสันติภาพ การมีส่วนร่วมอย่างสงบ ความมีสุขภาพดี และความสมานฉันท์ในสังคม ปี ๒๐๑๗ มีสาระสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและการเคารพระหว่างศาสนาและการหารือระหว่างความเชื่อที่แตกต่างกันของประชาชน ในภูมิภาคเพื่อบรรลุเป้าหมายของวิสัยทัศน์ประชาสังคมอาเซียนปี ๒๐๒๕ โดยปฏิญญานี้ได้ตระหนักว่า การเผชิญการเลือกปฏิบัติทางศาสนา การเลือกปฏิบัติทางด้านเชื้อชาติ เป็นสาเหตุ ที่เป็นรากลึกของความรุนแรง

(๒) การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Senior Officials Meeting on Transnational Crime – SOMTC) ได้รับรองแผนปฏิบัติการอาเซียนในการป้องกันและต่อสู้กับการเหยียดทางเชื้อชาติและความรุนแรงอย่างสุดขีด ปี ๒๐๑๘ - ๒๐๒๕ มีสาระสำคัญในการส่งเสริมอย่างมีส่วนร่วม และมีความเท่าเทียมอย่างมีคุณภาพในด้านการศึกษา ที่จะช่วยส่งเสริมความซาบซึ้งในวัฒนธรรม และศาสนาที่หลากหลายระหว่างกันเพื่อป้องกันการเหยียดเชื้อชาติและป้องกันความรุนแรงอย่างสุดขีด

(๓) แผนสังคมและวัฒนธรรมของประชาสังคมอาเซียน ปี ๒๐๑๖-๒๐๒๕ มีสาระสำคัญ ในการเปิดกว้างอย่างทั่วถึง และการปรับเปลี่ยนของอาเซียน เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมของความอดกลั้น ความเข้าใจ การเคารพระหว่างศาสนา และการหารือพูดคุยระหว่างความเชื่อที่แตกต่างกัน

นางสาว Yuyun กล่าวสรุปว่า ดังนั้น ทางออกของเรื่องนี้ คือ การที่คนในสังคมต้องมีความตระหนักถึงสิทธิในเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ มีความเข้าใจและยอมรับในความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยป้องกันการเหยียดเชื้อชาติ และความรุนแรงอย่างสุดขีด มีแนวปฏิบัติที่ตั้งอยู่ในทางสายกลาง การส่งเสริมการเคารพความหลากหลายและการอดกลั้น

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๒

๓.๕ การแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติ ความก้าวหน้า และข้อท้าทายในการส่งเสริมและคุ้มครอง เสรีภาพในการนับถือศาสนา และความเชื่อจากประเทศสมาชิกอาเซียน

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) นาย Akmal Salim Ruhana นักวิจัยจากศูนย์วิจัยและพัฒนากระทรวงการศาสนาอินโดนีเซีย

(๒) นาย Ida Pangelingsir Agung Putra Sukahet ผู้นำสมาคมศาสนสัมพันธ์ของอินโดนีเซีย (Forum Kerukunan Umat Beragama – FKUB)

(๓) นาง Karen S. Gomez Dumpit กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของฟิลิปปินส์

หัวข้อนี้เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านนโยบาย การปฏิบัติ ความก้าวหน้า และ ความท้าทายในความพยายามที่จะปกป้องและส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ รวมถึงกฎหมายที่ส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อและความหลากหลายทางศาสนา และความเชื่อในภูมิภาค

นาย Akmal กล่าวถึง การคุ้มครอง เสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อการจัดการความหลากหลายในทางศาสนาจากประสบการณ์ของอินโดนีเซีย มีสาระสำคัญว่า อินโดนีเซีย เป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางศาสนา โดยมีศาสนาทั้งสิ้น ๖ ศาสนา ประกอบด้วยศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธลัทธิเต๋า และความเชื่ออื่น โดยสำหรับศาสนาอิสลามมีทั้งคนที่นับถือนิกายสุหนี่และนิกายชีอะห์ ในนิกายสุหนี่ ซึ่งจะมีความเชื่อและวิธีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น อะมาตียะห์ อุลามะห์ เพอซีสต์ และมีประชากรมีภาษามากกว่า ๖๕๐ ภาษา มีความหลากหลายของผู้คนถึง ๑,๓๓๑ เผ่า มีประชากรอยู่ที่ ๒๖๑ ล้านคน ถึงแม้ว่าอินโดนีเซียจะไม่ใช้ประเทศที่เคร่งศาสนา แต่ศาสนาก็มีความสำคัญ โดยอินโดนีเซียได้จัดตั้งกระทรวงศาสนาขึ้นมาดูแลเรื่องนี้โดยเฉพาะ ในส่วนของกฎหมายข้อบังคับมีมาตรา ที่กล่าวถึงเรื่องศาสนาในรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียคือ มาตรา ๒๙ และ ๒๘ และมีกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อีกเช่น ว่าด้วยเรื่องการทำพิธีฮัจญ์ การชะกาตหรือเรื่องคารัอัน มีวันหยุดทางศาสนา มีสถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรมทางศาสนาในสังคม นอกจากนี้ ศาสนายังมีความสำคัญในการเลือกตั้ง และทางสังคมและการศึกษาด้านสังคมวัฒนธรรมในอินโดนีเซีย ในขณะเดียวกันก็มีความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาและความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามทุกศาสนาและความเชื่อต้องได้รับการรับรองโดยรัฐโดยในรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียมาตรา ๒๙ ระบุว่ารัฐจะต้องการันตีว่าทุกคนจะมีอิสระในการแสดงความเคารพศาสนาหรือความเชื่อที่แต่ละคนนับถือมาตรา ๒๘ ระบุว่าบุคคลทุกคนควรมีสิทธิต้องมีสิทธิเสรีภาพในการเชื่อหรือนับถือแสดงออกซึ่งสิ่งที่ คิด และจิตใจสำนึก อิสระในการนับถือศาสนา เป็นสิทธิมนุษยชนที่ใครก็ไม่อาจจำกัดได้ เป็นต้น การปฏิบัติเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของอินโดนีเซียรัฐบาลอินโดนีเซียอนุญาตให้ประชาชนที่มีศาสนาและมีความเชื่อแสดงความต้องการ แต่ในขณะเดียวกันก็ขอให้รักษาไว้ซึ่งความสามัคคีสมัคริฐา รัฐบาลจะเข้าไปแทรกแซงเฉพาะกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเท่านั้นเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีและความสงบเรียบร้อย ตัวอย่างข้อจำกัด ผู้ที่นับถืออะมาตียะห์จะมีเสรีภาพในการเชื่อและแสดงออกในความเชื่อของตนอย่างไรก็ตาม แนวคิดของศาสดาองค์ใหม่ ซึ่งหมายถึงผู้นำทางความเชื่อที่ไม่ใช่พระเจ้ามูฮัมหมัด รัฐบาลจึงเข้าไปแทรกแซงในประเด็นนี้ โดยรัฐบาลได้ออกประกาศรัฐมนตรีร่วม เพื่อระงับการเผยแพร่ของแนวคิดนี้ ในท้ายที่สุดนาย Akmal แสดงความเห็นว่าคุณค่าของความเป็นมนุษย์และการยอมรับคนข้างทางจิตใจและความสงบเรียบร้อยในสังคมตลอดจนความสามัคคีสาระสำคัญของศาสนา คือ การคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ขณะที่ความรุนแรงนั้นจะทำลายความเป็นมนุษย์ความเป็นกลางทางศาสนาจะรักษาไว้ซึ่งสาระสำคัญของความเป็นศาสนาความหลากหลาย ของอารยธรรมมนุษย์นำไปสู่การตีความที่แตกต่างกันไป

นาย Ida กล่าวถึงบริบทของศาสนาในอินโดนีเซียว่ามีความหลากหลายมากดังที่ได้ทราบแล้ว โดยตนเองนับถือศาสนาฮินดู ซึ่งเป็นศาสนาที่คนในเกาะบาหลี ของอินโดนีเซียส่วนใหญ่นับถือ แต่ประชากรส่วนใหญ่ของอินโดนีเซียนับถือศาสนาอิสลาม ในฐานะที่เป็นผู้นำทางศาสนาฮินดู นาย Ida เห็นว่า ศาสนาทุกศาสนามีหลักคำสอนให้ศาสนิกชนตั้งตนเป็นคนดี ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เช่น การยึดหลักปรัชญาศีล (Pantjasila Principles) ซึ่งเป็นหลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต ๕ ข้อของคนอินโดนีเซีย

ในท่ามกลางความหลากหลายและความขัดแย้ง หรือความรุนแรงที่เกิดจากความแตกต่างของศาสนาและความเชื่อ นาย Ida เสนอว่าสุดท้ายแล้วศาสนาทุกศาสนาต้องอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ ต้องเรียนรู้ และเคารพซึ่งกันและกัน สังคมหรือประเทศจึงจะมีสันติสุข ไม่แบ่งแยกและถือข้างว่าเป็นชนส่วนมากหรือชนส่วนน้อย

นาง Karen กล่าวถึงเสรีภาพทางศาสนาและความเชื่อในบริบทของฟิลิปปินส์และบทบาทของ กสม.ฟิลิปปินส์ในเรื่องนี้ว่า ฟิลิปปินส์มีศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกาย โรมันคาทอลิก อันเป็นศาสนาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ยุคอาณานิคมของสเปน โดยรัฐธรรมนูญฟิลิปปินส์ ปี ๒๕๓๐ รับรองให้สิทธิในเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อนั้นได้รับการคุ้มครองและคุ้มครองภายใต้มาตรา ๓ มาตรา ๕ ให้มีการใช้เสรีภาพของศาสนา การอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการประกอบอาชีพทางศาสนา โดยมีการ แบ่งแยกศาสนจักรกับรัฐ ซึ่งกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา ๒ มาตรา ๖ อย่างไรก็ตามมีข้อท้าทายที่เกิดขึ้น ระหว่างสองอำนาจที่แยกกันนี้ เช่น กรณีที่การเมืองกับศาสนาмаเกี่ยวข้องกัน เกิดลัทธิประชานิยมทางศาสนา นักการเมืองมีบล็อกละแฉงเสียงของคนในศาสนา เพื่อให้ได้รับเลือกตั้ง ในขณะที่ฝ่ายศาสนาก็สนับสนุน นักการเมืองเพื่อแลกกับการได้รับบริจาค และการให้สัมปทานบางอย่างจากฝ่ายการเมือง สำหรับคณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติของฟิลิปปินส์ มีตัวอย่างกรณีศึกษาซึ่งได้รับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนับ ถือศาสนาและความเชื่อ อาทิ การห้ามไม่ให้สวมผ้าคลุมศีรษะหรือฮิยาบในโรงเรียน หรือการที่นักโทษที่นับถือ ศาสนาอิสลามร้องขอให้จัดสถานที่ให้พื้นที่สำหรับการแสดงความเคารพตามหลักศาสนาในคุกได้เช่นเดียวกับ นักโทษที่นับถือศาสนาคริสต์ เป็นต้น นาง Karen เห็นว่าแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาและ ความเชื่อในสังคม อาจทำได้โดยการจัดให้มีพื้นที่ในการพูดคุยในเรื่องศาสนาและความเชื่อที่มีความปลอดภัย และ ไม่มีการตัดสินกันของคนในชุมชน การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนศึกษาในบริบทของศาสนา การใช้วิธีที่นุ่มนวลในการ เพิ่มวันหยุดทางศาสนาทั้งของศาสนาคริสต์ อิสลาม และการฉลองวันตรุษจีน การสนับสนุนให้มีการตรากฎหมาย ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติที่ครอบคลุมและกฎหมายต่อต้านการเลือกปฏิบัติ และในฐานะสถาบันสิทธิมนุษยชน แห่งชาติ นาง Karen เห็นว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติควรมีตัวแทนของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามด้วย เพื่อความหลากหลาย และหรือการขับเคลื่อนประเด็นเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ ซึ่งอาจใช้ ยุทธศาสตร์ที่คล้ายคลึงกับเรื่องเพศ คือ การเน้นให้มีคุณภาพ ความหลากหลาย การขับเคลื่อนให้เป็นกระแสหลัก ในท้ายที่สุด นาง Karen เสนอว่า องค์กรหรือกลุ่มทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคมและเป็นผู้ถือครองสิทธิ ตามหลักการด้านสิทธิมนุษยชนองค์กรเหล่านี้ต้องเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของศาสนาและรัฐ ซึ่งศาสนาทำหน้าที่ได้หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมหรือสนับสนุนในประเด็นสิทธิมนุษยชนต่างๆ ดังนั้นทุกสังคมควรยึดหลักการเคารพสิทธิมนุษยชน

๓.๖ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการปฏิบัติในการห้ามไม่ให้มีการยั่วยุให้เกิดการเกลียดชัง หรือวาทะที่สร้างความเกลียดชัง รวมถึงวิธีการในการต่อสู้กับการขาดการอดทนอดกลั้น ทศนคติเชิงลบ การตีตรา การเลือกปฏิบัติ การยั่วยุให้เกิดความรุนแรง ตลอดจนความรุนแรงที่เกิดต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจาก ศาสนาหรือความเชื่อ

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) นาย Caka A. Awal ผู้แทนจากกระทรวงการต่างประเทศ ของอินโดนีเซีย

(๒) นาย Tantowi Anwarri ผู้จัดการสมาคมนักหนังสือพิมพ์ Serikat Jurnalis untuk Keberagaman (SEJUK) ของอินโดนีเซีย

(๓) นางสาว Galuh Wandita ผู้แทนจากองค์กร Asia Justice and Rights (AJAR)

นาย Caka กล่าวถึงหลักการและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องในกรอบสหประชาชาติที่สำคัญ ได้แก่ การมีข้อมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ข้อที่ ๑๖/๑๘ ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางศาสนา อุบัติการณ์ของการดูหมิ่นความอดกลั้น การพุดแสดงความเกลียดชัง การหมิ่นประมาทของศาสนา (Combating intolerance, negative stereotyping and stigmatization of, and discrimination, incitement to violence and violence against, persons based on religion or belief) ที่เกิดจากการมีปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการไม่อดกลั้นและการเลือกปฏิบัติทางศาสนา ปี ๑๙๘๑ ผนวกกับการที่มีเหตุการณ์เกี่ยวกับการดูหมิ่นศาสนา ความไม่อดกลั้น การพุดแสดงความเกลียดชัง การหมิ่นประมาทของศาสนา ทำให้เกิดข้อมติฯ ข้อที่ ๑๖/๑๘ เกิดขึ้นในปี ๒๐๑๑ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

๑) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันส่งเสริมการเจรจาและสร้างแรงบันดาลใจให้ดำเนินการเชิงสร้างสรรค์เพื่อบรรลุเป้าหมายนโยบายที่ใช้ร่วมกันและการแสวงหาผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมเช่นโครงการให้บริการด้านการศึกษาสุขภาพการป้องกันความขัดแย้ง การศึกษาสื่อ

๒) การสร้างกลไกที่เหมาะสมภายในรัฐบาลเพื่อระบุและจัดการกับพื้นที่ที่อาจเกิดความตึงเครียดระหว่างสมาชิกของชุมชนทางศาสนาที่แตกต่างกันและช่วยเหลือการป้องกันความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ย

๓) สนับสนุนการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐในกลยุทธ์การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ประสิทธิภาพ

๔) สนับสนุนความพยายามของผู้นำในการหารือเกี่ยวกับสาเหตุของการเลือกปฏิบัติและการพัฒนากลยุทธ์ เพื่อพุดคุยภายในชุมชนถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น

๕) การไม่ให้การสนับสนุนความเกลียดชังทางศาสนาที่ถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเลือกปฏิบัติความเกลียดชังหรือความรุนแรง

๖) การใช้มาตรการในการทำให้เป็นอาชญากรรมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงบนพื้นฐานของศาสนาหรือความเชื่อ

๗) ทำความเข้าใจความจำเป็นในการต่อสู้กับการลบหลู่และลบหล้างความคิดเชิงลบของบุคคลและการยุยงให้เกิดความเกลียดชังทางศาสนา โดยการวางยุทธศาสตร์และประสานการกระทำในระดับท้องถิ่นระดับชาติระดับภูมิภาคและระดับสากล

๘) ยอมรับว่าการพุดคุยอย่างเปิดเผย สร้างสรรค์ และเคารพในความคิดระหว่างศาสนากับวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ สามารถมีบทบาทเชิงบวกในการต่อสู้กับความเกลียดชังทางศาสนาการปลุกปั่นและความรุนแรง

มีการติดตามข้อมติ ข้อที่ ๑๖/๑๘ ที่เรียกว่า กระบวนการอิสตันบูล (Istanbul Process) ซึ่งได้มีการจัดประชุมกันหลายครั้งในประเด็นต่าง ๆ โดยกระทรวงการต่างประเทศของอินโดนีเซียก็ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมโดยจัดประชุมในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ในประเด็น อาทิ ข้อห้ามการเลือกปฏิบัติและการอบรมเรื่องการตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน การศึกษา เครือข่ายความร่วมมือ มาตรการที่จะทำให้เกิดเป็นความผิดทางอาญา การอภิปรายอย่างเปิดเผย การหารือระหว่างศาสนา แนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการส่งเสริมความอดทนทางศาสนา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความพยายามของสำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติที่มีแผนปฏิบัติการราบัต ปี ๒๐๑๒ เกี่ยวกับการห้าม การสนับสนุนการเหยียดเชื้อชาติหรือศาสนาในระดับชาติที่ถือเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเลือกปฏิบัติ ความเกลียดชัง หรือความรุนแรง (Rabat Plan of Action on the

prohibition of advocacy of national, racial or religious hatred that constitutes incitement to discrimination, hostility or violence)

ในโลกปัจจุบันมีข้อหาทำร้ายจำนวนมากเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้างานการสื่อสารที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดข่าวลวง หรือข่าวปลอมเกิดขึ้นได้ง่าย สภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนมากขึ้น การเคลื่อนไหวของผู้คนที่ง่ายขึ้น ส่งผลต่อปัญหาเสรีภาพทางความเชื่อและศาสนา ด้วยปัจจัยที่กล่าวมา นาย Caka มีข้อเสนอแนะต่อ AICHR ว่า AICHR ควรดำเนินการในการสร้างความตระหนักเรื่องความอดกลั้นทางศาสนาในภูมิภาค ให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะแก่ทุกภาคส่วนในสังคมโดยคำนึงถึงบริบทของภูมิภาค และหากเป็นไปได้ ควรให้มีการพัฒนาแนวปฏิบัติแห่งชาติเกี่ยวกับเสรีภาพในศาสนาและความเชื่อ

นาย Tantowi นำเสนอบทบาทของสื่อต่อเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา โดยกล่าวว่า สมาคมนักข่าวเพื่อความหลากหลาย (SEJUK) ก่อตั้งขึ้นในปี ๒๕๕๑ โดยเป็นการรวมตัวของนักข่าวผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชน และนักกิจกรรมการเสวนาระหว่างศาสนา องค์การนี้เกิดมาเพื่อต่อสู้กับแนวโน้มที่จะเพิ่มการอนุรักษ์ในหมู่นักข่าวและสื่อที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นชนกลุ่มน้อยผู้ตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติและความรุนแรงบนพื้นฐานของศาสนาภารกิจของ SEJUK คือ การเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถของสื่อมวลชนผ่านกิจกรรมและโปรแกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความหลากหลาย SEJUK สนับสนุนให้สื่อกระจายความอดทนและการบรรยายเรื่องสันติภาพ สำหรับสถานการณ์เสรีภาพของสื่อในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นาย Tantowi เห็นว่าประเทศสมาชิกอาเซียนไม่เคารพและคุ้มครองนักข่าวในการเข้าร่วมและรายงานในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งทางศาสนา นักข่าวได้รับการข่มขู่และเกิดความรุนแรงเป็นจำนวนมากเมื่อพูดถึงประเด็นทางศาสนา มีการแพร่กระจายการลอบกลวงและการบิดเบือนข้อมูล การขาดมุมมองของเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในหมู่นักข่าว ในปัจจุบัน สื่อออนไลน์เติบโตอย่างต่อเนื่อง หลายคนมุ่งเน้นผลกำไร แม้จะมีสภาสื่อมวลชนทำหน้าที่ในการตรวจสอบสื่อแต่ยังไม่เข้าถึงสื่อออนไลน์จำนวนมากโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น นาย Tantowi เสนอความคิดเห็นว่า ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการแก้ปัญหาของสื่อ คือ กระบวนการภายในประเทศ ที่เป็นภาระผูกพันของรัฐในการที่จะเคารพปกป้องและบังคับใช้สิทธิของนักข่าวเพื่อรายงานในพื้นที่ความขัดแย้งตามศาสนา ควรเสริมความแข็งแกร่งของสื่อมวลชนเพื่อบังคับใช้การเป็นตัวแทนที่สมดุลของกลุ่มชนกลุ่มน้อยภายในสื่อ และในยุคดิจิทัลเช่นนี้ ควรสร้างสมดุลระหว่างอำนาจรัฐ ให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับภาคประชาสังคมและสื่อ ให้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงเพื่อต่อสู้กับการบิดเบือนของข่าวต่าง ๆ

นางสาว Galuh ได้กล่าวถึงสถานการณ์ปัญหาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ อาทิเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ ของเมียนมา รวมถึงเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดปัตตานี ของไทย ซึ่งนางสาว Galuh เห็นว่าเป็นอาชญากรรมที่ประวัติศาสตร์ไม่ได้กล่าวถึง และความรุนแรงต่อเนื่อง และการเรียกร้องต่างๆ ไม่ได้รับการรับฟังหรือได้รับความยุติธรรม หรือเหตุการณ์ที่บังซาโมโร ของฟิลิปปินส์ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว นางสาว Galuh เสนอทางออกว่า วิธีการในการการตอบโต้ต่อวาทะที่สร้างความเกลียดชัง และการละเมิดสิทธิมนุษยชน คือต้องดำเนินการผ่านความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน และให้ความสำคัญกับการพูดคุยปรึกษาหารือกันอย่างเข้าใจ เพราะผู้ที่ตกเป็นเหยื่อโดยตรง ขาดความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ที่ตกเป็นเหยื่อและผู้สนับสนุนระหว่างศาสนาในชุมชน ผ่านหน่วยงานหรือองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในภูมิภาค สิ่งสำคัญคือ การปรึกษาหารือต้องผ่านการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญในบทบาทของผู้หญิงด้วย โดยสำหรับAICHR นั้น สามารถประเมินความขัดแย้งในฐานะกลไกสิทธิมนุษยชนของอาเซียน มีการทำงานที่อิสระ โดยอาจทำการศึกษาเฉพาะเรื่องโดยร่วมมือกับภาคประชาสังคม เป็นต้น

**๓.๗ บทบาทของผู้มีส่วนได้เสียในการส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ
อย่างสร้างสรรค์ มีการนำเสนอบทบาทในการส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ**

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

- (๑) ดร. Dicky Sofjan อาจารย์มหาวิทยาลัยกัตจาห์ มาดา (Gadjah Mada University)
- (๒) นางสาว Jihan Fairuz ผู้แทนเยาวชนจาก Youth Interfaith Forum
- (๓) นางสาว Hbiap Krong เจ้าหน้าที่ UNHCR ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (๔) นางสาว Sang Hnin Lian ผู้แทนองค์กรชินเพื่อสิทธิมนุษยชน (Chin human rights organization - CHRO) จากรัฐชิน ประเทศเมียนมา

หัวข้อนี้เป็นการอภิปรายเพื่อให้ทราบถึงบทบาทที่แตกต่างของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่ออย่างสร้างสรรค์ และแสวงหาแนวทางที่เป็นไปได้สำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเคารพข้อ ๒๒ ของ AHRD

ดร. Dicky เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยกัตจาห์ มาดา (Gadjah Mada University) และเป็นอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรปริญญาเอกด้านศาสนาของสมาคมอินโดนีเซียเพื่อการศึกษาศาสนา (Indonesia Consortium for Religious Study – ICRS) ซึ่งเป็นสมาคมของมหาวิทยาลัยสามแห่ง ได้แก่ Universitas Gadjah Mada (UGM) มหาวิทยาลัยอิสลามแห่งรัฐ Sunan Kalijaga (UIN) และมหาวิทยาลัย Duta Wacana Christian (UKDW) ที่เปิดสอนหลักสูตรปริญญาเอกเอกศาสนศึกษาเพียงแห่งเดียวของประเทศอินโดนีเซีย เน้นการสอนแบบแบบบูรณาการ ในระดับนานาชาติ ดร. Dicky กล่าวว่า ICRS ได้มีบันทึกความเข้าใจกับกระทรวงการศาสนาของอินโดนีเซีย และ บริติชเคานซิล ในการดำเนินการด้านต่างๆ ร่วมกัน เช่น กับบริติชเคานซิลได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับการเรียนรู้ศาสนา (Religion Literacy) ผ่านหลักสูตร Training of the Trainers ที่เป็นหลักสูตรสำหรับฝึกอบรมครูที่จะสอนครูสอนศาสนา ซึ่งในหลักสูตรจะมีหน่วยการสอนที่สำคัญ อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับรัฐ ศาสนากับอินเทอร์เน็ต ศาสนากับนิเวศวิทยา และศาสนากับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น หลักสูตรนี้จะเป็นการทบทวนหน้าที่และบทบาทของผู้สอนศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสมานฉันท์ท่ามกลางความหลากหลายและลดความรุนแรงในสังคม โดยมีแนวคิดหลักว่า ที่เน้นการเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับศาสนา และเพื่อเป็นคนที่มีความยึดมั่นในหลักศาสนา ให้รู้จักและเรียนรู้ความหลากหลายของความเชื่อและศาสนา นำไปสู่การลดปัจจัยในการเหยียดเชื้อชาติ หรือแม้กระทั่งการนิยมความรุนแรง โครงการนี้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างบุคลากรทางศาสนาต่างๆ ครูสอนศาสนา ตลอดจนภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีผู้ได้รับการอบรมสำเร็จไปแล้วมากกว่า ๑,๐๐๐ คน จากผู้เข้ารับการศึกษาที่มาจากเมืองต่างๆของอินโดนีเซีย ประโยชน์ที่สำคัญของการเรียนรู้ศาสนา คือ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาที่เป็นคนส่วนน้อยกับคนส่วนใหญ่ สร้างความสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายใต้บริบทของการเป็นประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ดร. Sofja กล่าวว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อนั้นเป็นการเป็นเหมือนเหรียญสองด้าน สะท้อนให้เห็นถึงเสรีภาพในการนับถือศาสนากับความสมานฉันท์ในสังคม เป็นการผสานระหว่างแนวคิดตะวันตกที่เชื่อในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งเป็นเรื่องระดับบุคคล กับแนวคิดตะวันออกในเรื่องความสมานสามัคคีซึ่งเป็นเรื่องระดับกลุ่มคน เสรีภาพในการนับถือศาสนาเป็นหลักประกันและความสามัคคีเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะทำให้ทุกคนได้ตระหนักและอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาในสังคมได้

นางสาว Jihan กล่าวว่าเยาวชนคือผู้ที่มามีบทบาทสำคัญในการดำรงอยู่ของสังคมและของชาติ ดังนั้นความแตกต่างไม่ว่าเรื่องใดจึงมิใช่ปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เยาวชนสามารถเข้ามามีบทบาทร่วมในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ได้ แม้จะมีงานวิจัยหลายเรื่องชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงหรือความไม่อดกลั้นระหว่างศาสนาเกิดจากกลุ่มเยาวชนด้วย ดังนั้น จึงเห็นความจำเป็นในการใช้ข้อดีของความเป็นเยาวชนเข้ามาจัดการกับปัญหาดังกล่าว เนื่องจากเยาวชนนั้นเป็นกลุ่มสามารถใช้สื่อได้เป็นอย่างดี เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต จึงเป็นโอกาสสำคัญที่จะเผยแพร่หรือรณรงค์ให้มีความอดกลั้นในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อผ่านสื่อต่างๆ ผลงานที่สำคัญของ Youth Interfaith Forum อาทิ โครงการรณรงค์ให้มีการพูดคุยระหว่างศาสนาระหว่างเยาวชน ระหว่างผู้นำศาสนา การพูดคุยถึงความหมายของความหลากหลาย การจัดโครงการ “Listening you” ที่เป็นเวทีพูดคุยในประเด็นต่างๆ ได้แก่ เสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ สื่อ จิตวิทยา เพศ ศิลปะและวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนที่เป็นผู้นำทางศาสนา หรือกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ หรือการจัดค่ายเยาวชน เป็นต้น

นางสาว Hbiap Krong ซึ่งเป็นคนเวียดนามและปัจจุบันทำงานที่ UNHCR กล่าวถึงปัญหาสถานการณ์ผู้ลี้ภัยและผู้แสวงหาที่พักพิงจากเวียดนาม (Montagnard) ในประเทศไทย มีสาระสำคัญว่า ชาว Montagnard เป็นคำเรียกในภาษาฝรั่งเศส ซึ่งหมายถึง ชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่อาศัยกระจายอยู่ใน ๕ จังหวัดบริเวณที่ราบสูงตอนกลางของเวียดนาม ประกอบด้วยหลายเผ่า อาทิ Ede Jrai Mnong Bahnar และ K’Ho แต่ร้อยละ ๙๐ เป็นชาวคริสติกายโปรเตสแตนต์จากสาเหตุความขัดแย้งทางศาสนาในเวียดนาม ชาว Montagnard ที่เป็นคริสเตียนถูกรัฐบาลคอมมิวนิสต์ของเวียดนามสังหาร และจับกุม บางส่วนหลบหนีออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ไทยและกัมพูชา โดยในปี พ.ศ.๒๕๖๐ มีชาว Montagnard อาศัยอยู่ในประเทศไทยมากกว่า ๘๐๐ คน และส่วนใหญ่ตั้งรกรากที่จังหวัดนนทบุรี โดยสถานะของชาว Montagnard คือผู้แสวงหาที่พักพิง (Asylum Seeker) โดยผู้แสวงหาที่พักพิงในประเทศไทยนั้นไม่ได้รับการให้ความสำคัญเท่าที่ควร เนื่องจากรัฐบาลไทยเองก็ยังไม่ได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย (Convention on Refugee, ๑๙๕๑) สภาพปัญหาปัจจุบัน คือ ชาว Montagnard ขาดการให้ความช่วยเหลือในทุกด้าน ต้องลักลอบทำงานผิดกฎหมายเพื่อหาเลี้ยงชีพ ไม่มีการดูแลด้านสุขภาพ ไม่มีความปลอดภัย เข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย จึงเสี่ยงต่อการถูกจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ปัจจุบัน UNHCR ในประเทศไทยได้พยายามให้ความช่วยเหลือชาว Montagnard ในหลายด้าน โดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐาน (resettlement) โดยได้หารือทั้งรัฐบาลไทย หน่วยงานระหว่างประเทศ ภาควิชาสังคม ตลอดจนประเทศที่สาม เช่น ออสเตรเลีย นางสาว Hbiap Krong แสดงความเห็น ว่า หากเปรียบเทียบแล้ว ชาว Montagnard นั้นได้รับความสนใจจากสหประชาชาติน้อยกว่าชาว Rohingya ในเมียนมา โดยมีข้อเสนอแนะต่อเรื่องนี้ OHCHR ควรแสดงท่าทีที่ชัดเจนต่อรัฐบาลเวียดนามว่าจะไม่อดกลั้นต่อการกดขี่ทางศาสนาที่เกิดกับชาว Montagnard และองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ และองค์กรด้านศาสนาควรร้องขอต่อรัฐบาลเวียดนามให้ปล่อยตัวชาว Montagnard ที่ถูกกักขังหรือถูกจับกุม เพื่อแสดงถึงการปฏิบัติที่ไม่ใช้ความรุนแรงตามหลักศาสนา และรัฐบาลเวียดนามควรปล่อยให้ผู้ไม่นับถือศาสนาต่างๆปฏิบัติตามศาสนิกของตนได้อย่างอิสระ

นางสาว Sang Hnin Lian กล่าวว่า องค์กรจีนเพื่อสิทธิมนุษยชน (Chin human rights organization - CHRO) เป็นองค์กรภาคประชาสังคมที่มุ่งส่งเสริมสิทธิของชนกลุ่มน้อย ที่ให้ความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชน การฝึกอบรม การรณรงค์ทางด้านสิทธิมนุษยชนต่างๆ ทั้งในประเทศเมียนมาและต่างประเทศ โดยนางสาว Sang Hnin Lian ได้แลกเปลี่ยนเกี่ยวกับความขัดแย้งระหว่างศาสนาพุทธและคริสต์ในรัฐชิน ของเมียนมา ซึ่งเรียกว่าเป็นการเหยียดเชื้อชาติศาสนาโดยรัฐ (State Religious Racism) ซึ่งเริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๓ โดยที่เมียนมามีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ รัฐบาลจึงมีนโยบายในการทำนุบำรุงศาสนาพุทธในทุกด้าน และมาในระหว่างปี ๒๕๕๓ -๒๕๕๘ รัฐบาลได้ออกกฎหมายที่แสดงออกถึงการเหยียดทางศาสนาอย่างรุนแรง เช่น การสั่งให้

รื้อถอนเครื่องหมายกากบาทอันเป็นสัญลักษณ์ของศาสนาคริสต์ออก ไปจากสถานที่ต่างๆ จึงทำให้ชาวคริสต์นิกายซึ่งเป็นชนส่วนน้อยถูกเลือกปฏิบัติ ถูกบีบบังคับให้เปลี่ยนศาสนา และบังคับใช้แรงงานให้ปลูกสร้างวัดและเจดีย์ตามหลักศาสนาพุทธ โดยนางสาว Sang Hnin Lian กล่าวว่าองค์กรของตนได้ดำเนินการ โดยในตอนท้าย นางสาว Sang Hnin Lian แสดงความเห็นว่างาชาประชาสังคมควรมีบทบาทในการสร้างความตระหนักรู้ รวมถึงการฝึกอบรม การเฝ้าระวัง และการติดตาม การเก็บข้อมูลกรณีความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายและสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกัน ตลอดจนการสนับสนุนให้รัฐพัฒนานโยบายเพื่อแก้ปัญหาเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่ออย่างเป็นระบบ

๓.๘ การแลกเปลี่ยนการปฏิบัติที่มีของรัฐและหน่วยงานที่ไม่ใช่รัฐในการตอบสนองต่อการร้องทุกข์ และการเยียวยาที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในอาเซียน และการแสวงหาแนวทางความรับผิดชอบในเชิงป้องกันที่เป็นไปได้สำหรับการใช้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อภายในกรอบบรรทัดฐานของภูมิภาค

มีผู้อภิปราย ประกอบด้วย

(๑) นาย Andi Taletting ผู้แทนจากกระทรวงกฎหมายและสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

(๒) นาย Andrew Khoo สมาชิกสภานายความของมาเลเซีย

(๓) นางสาว Desi Hanara ผู้แทนองค์กรสมาชิกรัฐสภาอาเซียน (ASEAN Parliamentarians for Human Rights)

(๔) นางสาว Ai Maryati Sholihah กรรมการการคุ้มครองเด็กของอินโดนีเซีย

นาย Andi ได้บรรยายให้ทราบถึงกลไกการรับเรื่องร้องเรียนในเรื่องสิทธิมนุษยชนของภาครัฐ ซึ่งการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อก็เป็นหนึ่งในเรื่องร้องเรียนที่อยู่ในขอบข่ายการทำงานของกระทรวงกฎหมายและสิทธิมนุษยชน โดยอินโดนีเซียเป็นประเทศที่เข้าเป็นภาคีสันติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนครบทั้ง ๑๐ ด้าน ซึ่งรัฐต้องอนุวัติการกฎหมายไปใช้ภายในประเทศ กลไกในการดูแลด้านสิทธิมนุษยชนโดยรัฐ ภายใต้กระทรวงกฎหมายและสิทธิมนุษยชนของสาธารณรัฐอินโดนีเซียมีกลไกการสื่อสารสาธารณะที่เรียกว่า Yangomas หรือบริการสื่อสารชุมชนในเรื่องสิทธิมนุษยชน (Public Communication Service – PCS) ที่ออกระเบียบในปี พ.ศ.๒๕๕๙ ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาข้อร้องเรียนเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนของอินโดนีเซียที่มีเพิ่มขึ้นทุกปี กลไกนี้ช่วยให้ป้องกันไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติ สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีการดำเนินการที่ โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาเรื่องร้องเรียน การเยียวยา ติดตามผลการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการจัดทำข้อเสนอแนะการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีศูนย์ในการทำงานที่ส่วนกลางและมีสำนักงานระดับภูมิภาคกระจายอยู่ทั่วประเทศ ภายใต้การดำเนินงานของกระทรวงกฎหมายและสิทธิมนุษยชน ส่วนถ้าเป็นกรณีที่เกิดขึ้นในต่างประเทศจะดำเนินการโดยศูนย์ที่ตั้งอยู่ในส่วนกลาง ส่วนกลไกนอกศาลเป็นบทบาทหน้าที่ของสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นาย Andrew ได้นำเสนอทางออกในการส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความเชื่อ แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ

๑) สิทธิในการพึงพาระหว่างกันของเสรีภาพในศาสนาและความเชื่อในด้านต่าง ๆ ทั้งกฎหมาย การดำเนินการ และการศึกษา เช่น ต้องมีการทบทวนโครงสร้างของกฎหมายที่เชื่อมโยงกันหรือเหมือนกันในเรื่องนี้ การพิจารณาว่าประเด็นใดยังไม่ได้ปรากฏครอบคลุมในข้อกฎหมาย ประเด็นสำคัญคือ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และ

การปฏิบัติตามมาตรา ๒๒ ของ AHRD การปฏิรูปการใช้กฎหมายต่าง ๆ ต้องเท่าเทียมกัน ปราศจากอคติ การจัดลำดับความสำคัญจะต้องเปลี่ยน เช่น การคุ้มครองชนกลุ่มน้อยไม่ใช่ควบคุม ต้องไม่มีการเมืองทางศาสนา ต้องปรับและแก้ไขนโยบายและหลักสูตรการศึกษา

๒) ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องระหว่างกัน เนื่องจากเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อไม่สามารถอยู่ได้อย่างโดดเดี่ยว ต้องทำงานบนหลักการแบบขนาน กล่าวคือ ต้องยกระดับประชาธิปไตย เช่น การปกป้องชนกลุ่มน้อยทางศาสนา ส่งเสริมความหลากหลายทางศาสนา และส่งเสริมสามัคคีทางศาสนา

๓) ความสัมพันธ์ทางศาสนาระหว่างกัน เช่น ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างศาสนาหรือระหว่างศาสนา การจัดให้มีการประชุมโต๊ะกลมและการจัดตั้งเครือข่ายในระดับชุมชน ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในอาเซียน สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ต้องครอบคลุมทุกศาสนา มีความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน รวมถึงการสร้างเชื่อมั่นและกิจกรรมเสริมความมั่นใจระหว่างกัน การประนีประนอม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การไกล่เกลี่ย และการแก้ไข

นางสาว Desi กล่าวว่า เครือข่ายสมาชิกรัฐสภาแห่งอาเซียน ได้จัดตั้งเพื่อส่งเสริมการมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา และเท่าเทียมกันในสังคม ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ประชุมเชิงวิชาการ การฝึกอบรม ประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภาจาก ๒๕ ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ ไทย ติมอร์ เลสเต โดยมีแนวคิดที่ว่า สมาชิกัฐสภาคือผู้ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน การดำเนินการของสมาชิกฯ จะให้ผลในวงกว้าง และในขณะเดียวกันเป็นการปิดช่องว่างที่ว่า สมาชิกฯ ไม่มีองค์ความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ และบทบาทของสมาชิกฯ มักมองข้ามการสนับสนุนด้านสิทธิมนุษยชน บทบาทสำคัญของรัฐสภาแห่งอาเซียนที่ผ่านมา คือ การสร้างแนวทางในการส่งเสริมกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติที่ดี การพัฒนาศักยภาพแก่สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎร การพยายามสร้างเวทีให้ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในระดับประเทศหรือระดับภูมิภาคเข้ามา มีบทบาทร่วมส่งเสริมการมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ สำหรับข้อเสนอแนะต่อ AICHR ในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อสำหรับภูมิภาคนี้ คือขอให้ AICHR ให้นำเอามติตามกฎหมายของ AICHR ที่มีอยู่แล้วมาคุ้มครองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น การศึกษาเชิงลึกเฉพาะประเด็น การส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกอาเซียนให้คำมั่นที่จริงจังต่อการส่งเสริมเสรีภาพในการนับถือศาสนา นอกจากนี้ คือการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างสมาชิกรัฐสภา ภาคประชาสังคม ผู้นำทางศาสนา ภาควิชาการ รวมถึงเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิ เสรีภาพในการนับถือศาสนาด้วย

นางสาว Ai Maryati กล่าวว่า มีหลายกรณีที่เด็กตกเป็นเหยื่อหรือมีปัญหาที่เกิดจากปัญหาทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ปัญหาที่พบคือการขาดการจัดเก็บข้อมูลเหล่านั้น เช่น เด็กที่ตกเป็นเหยื่อของเครือข่ายการก่อการร้ายอันเป็นสาเหตุมาจากความรุนแรงทางความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนา ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นที่เมืองเมดานของอินโดนีเซีย ที่มีเยาวชนอายุ ๑๖ ปี เป็นผู้ก่อการร้ายโจมตีโบสถ์เซนต์ ยอเซฟ ซึ่งเป็นสถานที่ทางศาสนาคริสต์ การทำงานของคณะกรรมการการคุ้มครองเด็กของอินโดนีเซีย คือ การติดตามสถานการณ์และคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงที่ถูกกระทำโดยรัฐ โดยนางสาว Ai Maryati มีข้อเสนอที่สำคัญต่อ AICHR ในการส่งเสริมรัฐบาลและหน่วยงานระหว่างรัฐบาลในภูมิภาคว่า ควรจัดให้มีโครงการพิเศษในการป้องกันและจัดการกับเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นเหยื่อของกระบวนการก่อการร้าย รวมถึงครอบครัวของเด็กด้วย

วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๒

๓.๙ การประชุมกลุ่มย่อย

เป็นการอภิปรายกลุ่มเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาข้อเสนอแนะใน ๓ ประเด็นตามองค์ประกอบของข้อที่ ๒๒ ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยคาดหวังให้ผู้เข้าร่วมประชุมช่วยกันเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นไปได้ในแต่ละหัวข้อ ได้แก่

- (๑) หัวข้อ เสรีภาพในการแสดงความคิด มโนธรรม และศาสนา
- (๒) หัวข้อ ปัญหาการขาดการอดทนอดกลั้น และการเลือกปฏิบัติ
- (๓) หัวข้อ ปัญหาการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังอันเนื่องมาจากศาสนาหรือความเชื่อ

ผลในการประชุมกลุ่มย่อยทั้ง ๓ กลุ่ม ข้อเสนอแนะที่ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นร่วมกันเพื่อนำไปบรรจุไว้ในร่างข้อเสนอแนะของ AICHR ว่าด้วยเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ อาทิ การส่งเสริมการปรองดองระหว่างศาสนาหรือความเชื่อ (Interfaith dialogue) เพื่อสร้างความความเข้าใจในความแตกต่าง การเคารพซึ่งกันและกัน มีความเป็นกลางทางศาสนา (Neutrality or Religious Moderation) และการส่งเสริมให้รัฐเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาหรือตราสารด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง ให้มีหลักทางจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (Code of Conduct) การบัญญัติถึงเสรีภาพของศาสนาและความเชื่อไว้ให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ให้ยกเว้นเหตุผลด้านความมั่นคงของชาติในการจัดการเกี่ยวกับการจำกัดเสรีภาพในความเชื่อและศาสนา เมื่อศาสนาถูกใช้เป็นเหตุผลในการกระทำความรุนแรงต่อชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ จึงควรบัญญัติกฎหมายที่ระบุให้บุคคลไม่ต้องมีศาสนาได้ และส่งเสริมความสามัคคีในระหว่างกลุ่มคนชายขอบ หรือชนกลุ่มน้อย รวมทั้งให้โอกาสในการแสดงบทบาทในสังคม เป็นต้น

โดยในส่วนของผู้แทนสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนภาพรวมของประเทศไทยและภาพรวมการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่า ประเทศไทยค่อนข้างมีเสรีภาพในเรื่องศาสนาและความเชื่อ แม้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยไม่ได้ระบุศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไว้อย่างชัดเจน แต่บัญญัติว่าพระมหากษัตริย์ของไทยทรงเป็นพุทธมามกะ กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ทรงนับถือศาสนาพุทธ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องทำนุบำรุงศาสนาอื่นด้วย โดยประชากรไทยประมาณร้อยละ ๙๓ นับถือศาสนาพุทธ สำหรับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งมีกลไกการทำงานในการรับเรื่องร้องเรียนและจัดทำข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น ในห้วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา กสม.ได้รับเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อ ประมาณ ๓๐ เรื่อง โดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความไม่รู้ และความไม่เข้าใจที่ทำให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม เช่น เรื่องที่โรงเรียนไม่อนุญาตให้นักเรียนสามารถแต่งกายตามหลักศาสนาที่ตนนับถือในโรงเรียน โดยกสม.ได้รับเรื่องร้องเรียนกรณีที่โรงเรียนไม่ให้นักเรียนหญิงที่เป็นมุสลิมสวมฮิญาบเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องแบบนักเรียน ซึ่งในความเป็นจริงมีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ.๒๕๕๑ กำหนดไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว ว่าเด็กนักเรียนหญิงที่เป็นมุสลิมสามารถสวมฮิญาบได้ ซึ่ง กสม.ก็ได้ตรวจสอบหาข้อเท็จจริง และจัดทำข้อเสนอแนะไปยังกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

สำหรับการดำเนินการต่อไป AICHR จะจัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันพิจารณาร่างแรก (zero draft) ของข้อเสนอแนะดังกล่าวอีกครั้ง ในประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๖๓

๔. ข้อเสนอ

ประเด็นเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อไม่ใช่ประเด็นใหม่ในสังคมไทย แต่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวถือว่ายังไม่เป็นที่รู้จักและเข้าใจมากนัก จากการเข้าร่วมการประชุมดังกล่าว ทำให้ผู้เข้าร่วมเรียนรู้และเข้าใจปัญหาเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาก

ขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของอาเซียนที่มีสมาชิก ๑๐ ประเทศ แต่มีความหลากหลายทั้งเชื้อชาติ ศาสนา และ วัฒนธรรม และ แม้ว่าในเชิงนโยบายหรือเชิงโครงสร้าง ประเทศส่วนใหญ่ในอาเซียนได้ให้การรับรองเสรีภาพในการนับถือศาสนาและความเชื่อไว้ในรัฐธรรมนูญของตน อีกทั้งมีกฎหมายภายในที่มารองรับในเชิงปฏิบัติ อีกทั้งในตราสารระดับภูมิภาคเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน เช่น ปฏิญญาอาเซียนอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ได้รับรองเรื่องนี้ไว้ในมาตรา ๒๒ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ที่มีคำสำคัญภายใต้บังคับประกอบภายใต้มาตรานี้ ไม่ว่าจะเป็น เสรีภาพทางความคิด การขาดการอดทนอดกลั้น การเลือกปฏิบัติ และการยั่วยุให้เกิดความเกลียดชังในทุกรูปแบบ แต่ยังคงปรากฏปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มากมายที่เป็นประเด็นปัญหาที่เกิดจากความเชื่อและศาสนา อาทิ ความรุนแรงจากการก่อการร้าย การเลือกปฏิบัติที่เกิดกับชนกลุ่มน้อย ยังมีกระจายอยู่ทั่วทั้งภูมิภาค

ข้อริเริ่มของ AICHR ในการจัดทำข้อเสนอแนะในเรื่องนี้นับว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความพยายามขององค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาคที่ต้องการยกระดับและแก้ไขปัญหสิทธิมนุษยชนให้มีความก้าวหน้า ซึ่งผู้เข้าร่วมเห็นว่าองค์ความรู้ในเรื่องนี้ ควรที่จะได้มีการถ่ายทอดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือเจ้าหน้าที่สำนักงานสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรับทราบต่อไป ผ่านการเผยแพร่รายงานในเว็บไซต์ของสำนักงาน และการถ่ายทอดผ่านบทความในเอกสารประชาสัมพันธ์ของสำนักงานฯ ต่อไป โดยอาจยกประเด็นเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องของสำนักงานฯประกอบการอธิบายทั้งในเชิงกฎหมาย/ตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง บริบทที่สำคัญของแต่ละประเทศ ปัญหาและข้อท้าทายที่สำคัญ ตลอดจนข้อเสนอที่เป็นทางออกในการแก้ปัญหาร่วมกันของภูมิภาคนี้ ซึ่งจะประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องในการไปศึกษาหรือทำความเข้าใจขยายผลในเชิงลึกต่อไป

.....

กลุ่มงานความร่วมมือสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ๒

สำนักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ

มีนาคม ๒๕๖๓